No. 4. — 15 OCTOBER 1910.

HOLLANDSCH ZUID AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.

GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.

UNIE KANTATE.

deur JAN F. E. CELLIERS.

Voor den heuglijken dag, waarop Britsch Zuid-Afrika werd geproclameerd tot een Bondsstaat, heeft de Afrikaner dichter Celliers een cantate gedicht, welke, door vorm zoowel als inhoud, onze aandacht verdient. Naar den inhoud een korte lyrische samenvatting der geheele Zuid-Afrikaansche geschiedenis, is ze, naar den vorm, gedacht als wisselzang, waarbij zulke on-Afrikaansche [1]) figuren, als „geesten der wildernis", „wereld-geest", „vrijheidsgeest", „spotgeest" enz. zingend worden ingevoerd. De cantate zet in met een door den „geest van die wildernis" te zingen beschrijving van het Zuid-Afrikaansche land. Celliers verstaat de kunst van zulke beschrijving:

Wolke lê op stille berge,
strome ruis in donk're woud,
vrede rus in groene dale,
op die vlaktes sonnegoud.
Daar 's ons woning, daar bewaak ons,
Heer, Uw kuddes, ons vertrouwd.

Vrijheid,
blijheid
is die lewe,
ons gegewe.
Antilope
sonder tal
wei o'er rande
en in dal.
Vo'eltjes kwetter in die bome,
vissies wentel in die strome,
sonneskijn is oweral.

Seekoei droom sijn dag verbij
in koele vlei.
Olifant's trompetgeluid
weerklank te'en die kranse [2]) uit;
en te'en sonne-onder
dreun, so's verre donder,
leo's [3]) diep gebrul om buit.

Vlaktes slaap in sterre-lig.
Maanlig tower woude dig
tot paleise van die nag,
waar swijge woon,
waar skaduws wag...
More [4])-ster verbleek haar glanse,
rose-weerskijn verf die kranse —
D'is die dag,
d'is die dag!
Vo'eltjes kwetter in die bome,
vissies wentel in die strome,
sonneskijn is oweral.

Dan komt een „wereldgeest", ontevreden over het improductieve droomen van Zuid-Afrika. De mensch heeft tot taak, Gods natuur te onderwerpen en aan zich dienstbaar te maken. Er moeten blanken komen. Een „koning" geeft zijn zeevaarders bevel, den weg naar vreemde werelden te vinden, daar rijkdommen te vergaren. De „zeevaarder" gehoorzaamt en „zeelieden" zingen:

[1]) òn-Afrikaansch, voor zoover we letten op blank Zuid-Afrika.

[2]) Ruwe, uitstekende deelen van bergruggen en bergtoppen. [3]) Leo = leeuw. Deze Afrikaansche vorm van het woord heeft met het Latijn niets te maken. [4]) Morgen.

De Afrikaansche Olifant (Elephas Africanus) is grooter dan de Indische, korter van romp, doch hooger op de pooten staande, met sterker gewelfden rug, grooter slagtanden en grooter ooren. Deze bijzonderheden komen sterk uit in deze afbeelding, aan een gravure in Kolbe's meer genoemd werk, naar een teekening van J. Wandelaar, ontleend.

Hoesee!
die vrije lug,
die wije see!
Kêrels, kom,
die seegat uit!
op die bree'ë
vloed getre'ë,
vaar ons op die soele suid.
Wond're wag daar,
vrijheid lach daar,
avontuur is Janmaat's bruid!

Kontinente
gaan ons wek
— sonnesluim'rend,
wijd gestrek.
Roem en eere, rijke baat
is v'r manne van die daad.

Laat orkane
woel en raas, —
maats, wie aanhou,
raak hul baas.
Wie gaat mee,
hoesee, hoesee!
naar d'sonnig land
in suiker see!
Goede Hope
sal ons lei.
Onse leus is:
„vrij en blij!"
O'er die waat're vér van huis,
naar die land van d'Suider Kruis!

Maar de „geeste van die wildernis", vreezend de nadering der blanken, wekken de winden op, de schepen te doen vergaan:

Heidaar, winde,
op, vooruit!
jaag die golwe
op hul buit!
Voort, orkane!
storme, loei!
blits en donder,
beur en stoei!

De „wereldgeest" brengt winden en golven tot rust, herinnerend aan het Bijbelwoord, dat den mensch de heerschappij over de gansche natuur opgelegd heeft. Maar minder tevreden zijn de gekleurde „inboorlingen", die de dichter thans een vers laat zingen op een bekend wijsje der Sjangaan-kaffers:

Hau! die witman
maak nie mooi nie:
ons het hom
nog nooit genooi nie,
maar hij kom:
hij vat v'r hom
onse lande,
daar hij woon.
Ons laat staan hom,
ons 't gedag:
hij sabaner[1])
weer één dag.
Maar nou kan ons
nie meer keer,
aldag kom hij
meer en meer.
Hij plant kruisie
als hij land.
Boek hou hij
in éne hand,
gee dit nou
aan „swarte broer,"
— ander hand
hij hou die roer!
Nee, die witman
maak nie mooi nie,
ons het hom
nog nooit genooi nie!

En zoo wordt het nieuwe land bewoond door blanken, die daar een vaderland vinden. De „landbewoners" juichen:

Heerlik land van son en blijheid,
hier is onse woon voor goed!
Oue wêreld, wees gegroet,
ons is kinders van die vrijheid!

[1]) Sabaner (of spaander) = gaat weg.

Opname van] [*José Wolff.*

Kaffer met mielie (maïs) pot.

Naar een statuette van ANTOON VAN WOUW.

Nijlpaard (Africanice — en zeventiend'eeuwsch Hollandsch: Zeekoe — Hippopotamus amphibius), vrij rondloopend in den Dierentuin te Pretoria.

Klare heem'le,
velde wijd,
tempel-ruim vol majesteit,
hier is weer die mens 'n koning,
in die Heer s'n wije woning!

Vrijheid, in uw wilde gaarde
gee weer mannedurf en daad,
wakker oog en snel beraad,
aan 'n man sijn mannewaarde.
Geen o'erheerser
ken ons meer
als net God, der vaad're Heer.
Kinders blij ons van die velde,
fiere kroost van vrijheidshelde.

Onderdrukking volgt ook hier en de „vrijheidsgeest" wekt op tot verder trekken noordwaarts. De „landbewoners" gehoorzamen. Zij zingen hun „Voortrekkerslied" en „trek". Doch de Kaffers vallen hen aan, bedreigen hen met vernietiging. In den strijd blijft de blanke overwinnaar. De „Vrijheidsgeest" bezingt hun zege. De „Landbewoners" danken God. Doch een „Spotgeest" lacht hen uit. Er is goud in hun grond en de hebzucht is wakker. De „Geest van Geweld" neemt den zang over en vervolgt:

Ik is meester, mijn die skone land,
gij kleine!
Mag is reg,
en die skatte weggeleg
is mijne!
Gee! of weet,
legioene staan gereed,
op die woord van mijn bevel
die sterkste in besit te stel!

De „Landbewoners" zien den vijand naderen en roepen te wapen. De „Spotgeest" is tevreden:

Ei, daar krij die bloedig spel
reeds zijn gang, ik wist 't wel,
ha, ha!
Het ik hul dit nie vertel?
ha, ha!

En de „Aardgeeste" beschrijven:

Daar kom hul aangetreed
tot slagting wreed,
bespied,
bekruip,
beloer,
besluip
mekaar, tot moord gereed.
Ei, daar blits
'n bliksem-flits!
Nog een! nog een!
Dit knal, dit bars,
dit knor, dit knars,
knett'rend kraak die klein-geweer!
Kranse herhaal
die woeste kabaal
— so's donderweer!
Ko'els, kartetse
fluit en gons,
beuk en bons,
morsel die rotse tot spattend gruis!
Dampe staan,
waar die bomme slaan,
vore ploegend, met hels gedruis!

Va'erland's grond drink die bloed,
nog vol vrijheid s'n gloed,
— louw uit die wonde;
menig sterwende sug
dra 'n groet deur die lug
bo die wapen-gerug
— vér in die ronde.

O, die lippe, wat bleek
om 'n waterdronk smeek,
— wonde wat brande.
Ongehoor, ongeag
menig kermende klag,
waar die woelende slag
dreun o'er die rande.

En in eensame nag
staat die sterre s'n wag
— stil en van verre, —
o'er die helde s'n skaar,
tot hul ruste vergaar,
onbelas, onbeswaar
— veilig gebêre......

Opname van] *[José Wolff.*

Dagga-rooker

Naar een statuette van ANTOON VAN WOUW.

De meeste inboorlingen van Zuid Afrika zijn verslaafd aan het rooken van Dagga, een in Zuid-Afrika in 't wild groeiende hennep-soort. Als pijp dient dikwijls een van de pit ontdanen hoorn. De rook wordt bij voorkeur door den grond of door water opgezogen. Deze gewoonte sloopt den rooker al even erg als 't gebruik van opium. De rookers zijn kenbaar aan hun voortdurend hol hoesten en kuchen en algeheele vermagering.

Vrouwen zingen:

Wee, wee! O wie sal ons sê,
waar hulle dwaal,
waar hulle lê,
die teer geliefde!

Waar almal saam
s'n t'huiste was,
lê die ou woning
vergaan in sijn as.
O'ervloeds da'e
was 't daar—
hier, O God,
hoe swaar, hoe swaar
om die kerf van nooddruf's klouw,
so wreed, so diep,
op klein onskuld's wang t' aanskouw!
Vader, Uw wil geskied,
ons blij trouw!

„Engelen" antwoorden en zingen van berusting en vrede. Een „kind" klaagt. Een „moeder" schreit. „Engelen" troosten. En, als het „bloedig spel" over is, prediken „Geeste van verligting":

Genoeg, die bloedig spel 's verbij,
die proeftijd, lang en swaar volbrag.
Daag'raad kom na donk're nag
en treursang wijk v'r feestlied blij.
Berg die wapens,
swaard en roer,
wijsheid sal
die geeste voer.
Laat die Rede triomfeer.
Op uw voorhoofd, skeppings-heer,
staat sijn teken reeds gedruk,
maar uw gees gaat nog gebuk
onder hebsug's klein begeer.
Op, van kruiper's skat en loon
hef uw hoofd; daar wag 'n kroon
van die lewe, rijk en skoon.

Ken mekaar, paar krag aan kragte,
weet in ander te waardeer,
wat die eige bors vereer:
d'Here skenk sijn segen eers,
waar die naaste-liefde heers.
Daar vind kennis hoger baan;
onskuld's voet sal veilig gaan;
daar alleen is krag naar kruis.
Vrijheid vind haar skoonste t'huis
daar, waar Eendrag's woning staan.

De „Vrijheidsgeest" belooft voor de toekomst trouw en zoo sluit de cantate met een zwaar orgelend „Unielied", verheerlijkend den dag van heden en de dagen van vrede, die komen zullen.

Voorzien van een Engelsche vertaling, hier en daar vrij gelukkig de beteekenis, maar wel nergens de muziek van den oorspronkelijken Afrikaanschen tekst weergevend, is het boekje verschenen bij de energieke uitgevers van *Het Westen*, te Potchefstroom.

DIE GEHEIME VAN EEN KONSESSIE.

In die goeie ou tijd, toen Drakensberg nog klein was, het oom Teunie een van die Bosveld-distrikte verteenwoordig in die Transvaalse volksraad.

In die tijd werd die eerste konsessie uitgegé en natuurlik in die raad behandel. Oom Teunie het met 'n waardige gesig geluister en gestem, dog van sommige woorde nie die regte betekenis gesnap nie. Daaronder was die woord „konsessionaris." Die ou had kort tevore v'r die eerste keer in sijn lewe 'n grote stoomketel gesien en ter kwader ure die vreemde voorwerp en snaakse woord v'r mekaar aangepas. Op die bijeenkoms, ter bekendmaking van die volksraad s'n werk, het neef Willem achter gekom, dat oom Teunie enigsins in die duister verkeer en hij vraag: „Geagte lid, wat is die konsessionaris!" — Oom Teunie: „Die konsessionaardes is so'n ronderige, platterige, ijster ding" — en hij beskrijf in gedagte en enigzins bij benadering met sijn hande die omtrekke van 'n stoomketel. —

Neef Willem: „Geagte lid, hoe 'n ronderige, platterige ding?" — Oom Teunie: „Hoe sal ik jou nou sê: so'n ronderige, platterige ding, so'n gaterige ding"; die gespreide vingers van sijn beide hande steek van twee kante gate in 'n denkbeeldige stuk deeg vóór hem op die tafel. — Neef Willem: „Geagte lid, en wat is daar nou in die gate?" — Oom Teunie, met 'n afwerende gebaar: „Nee, nee, ou seun, kijk in die geheime nie in nie!"

VOORSIGTIG.

„En nou Dirk", vra Gert, „vrij jij nog naar Sannie?" — „Moenie glo nie;" antwoord Dirk ewe beslis; „twee aânde gelede was ik als naar gewoonte daar om te kuier, en net kom ik op Sannie af, dat sij agter 'n kat in was met 'n bijl."

'N GROOT VOORREG.

„Wat," vra die voorstander van die kaffers ewe driftig in sijn aanspraak, „wat vir voorreg het die domme goed?" — „Hulle kan", laat iemand hom hoor, „enige begrafenis bijwoon sonder om hulle aan te trek (kleeden), want hulle is almal in die rou gebore en dit is al 'n groot voorreg."

DIE WOORDJE „TE".

Die woordje „te" is tog 'n snaakse woordje. V'r 'n bijwoord of bijvoeglike naamwoord deug hij nie. Bijv. „te goed" deug nie en „te sleg" ook die. So met „te mooi" en „te lelik", „te groot" en „te klein", „te wit" en „te swart", „te slim" en „te dom", „te regvaardig" en „te onregvaardig". Net v'r vrede deug hij, b.v. „tevrede"! maar verdubbel 'n mens hem, dan deug hij voor „tevrede" ook nie, want te tevrede is ook al weer nie goed nie!

DE NEUSHOORN.[1])

(Rhinoceros Bicornis)

Uit een handschrift, bedoeld om als *Afrikaansch Dierenboek* te worden gedrukt, namen we 't volgende over, dat het handschrift weer heeft ontleend aan Kolbe's bekende boek. [2])

„De Neushoorn, die van de Dierbeschrijvers Rhinoceros, van de Indianen Aboda, van de Hottentotten Tuâbba en ook Nabba word genaamt, is zoo vele oneenigheden onderworpen, dat men wegens de menigvuldige tegenstrijdige gevoelens, schijnt in een doolhof te geraken, als men dezelve tegen elkander houden en vergelijken wil. Ten minsten, men geraakt in twijfel, of wel alle die schrijvers eenerlei en het zelven dier gemeend en beschreven hebben. [3]) Want sommige komen in de verf, welke dit dier zoude hebben niet overeen. Zommigen twijffelen aan den muil waarmede dit dier voorzien is; eenigen hebben verschil omtrent de grootte van dit dier; anderen geven hem meer dan één hoorn, en daarenboven van een ongelijke kouleur, en eindelijk zijn er wederom anderen, die aan de kragt en werking van dezen hoorn twijffelen zoo dat iemand, die alle deze verschillende gevoelens wilde overeenbrengen, zich veel moeite zoude geven, en menig geleert man tegenspreken moeten.

Edog door dien zulks alhier mijn werk niet is, maar Bochartus, Plinius, Damianus de Goes, Camerarius, Francius en Ludolfus, nevens vele anderen hier over nagelezen konnen worden, zoo zal ik mij maar op de kortheid leggen, en alleenlijk uit Jacobus Bontius, *Lib. V Histor. Naturel. et Medic.* (cap. I); Nieuhofius, *part. ult.* van zijn *Batavisch Gezantschap na het Koningrijk Sina* (cap. 16 pag. 109) en uit Dapper in de beschrijving van Africa (pag. 20 b.) een korte beschrijving van dit dier geven, mids dat, indien mijne eige ondervinding iets grondiger weet, zulks niet zal worden vergeten.

De Rhinoceros of Neushoorn dan is donker aschgraauw, en aldus een weinig na de zwarte kant, kaal van vel, zonder hairen, zoo als Olyphanten. De huid is vol rimpels en kerven, en zoo hard en dik, dat men met een scherp mes naauwlijk daar door snijden kan. Het is echter niet schobachtig, zoo als de schilders hem doorgaans aan het gemeen vertoonen, heeft ook gene schilfers, maar de rimpels en vouwen komen van het onbezuist lopen door struiken en heggen, als welke hij nooit ontziet, en derhalven van de takken van de bomen gekrabt word, ook zich in het zand en drek of op dorre hei en stoppels wentelt, en zich al zoo elendig krabt en kerft; daarenboven worden de gemelde rimpels en vouwen ook van de musculen en derzelver heftige en bestendige beweging geformeert, vermids zij zich als schobben of schilfers vertonen.

De muil is naar mate van het lijf wat spitzer, als die

Fantastische voorstelling van den neushoorn (Rhinoceros bicornis, Africanice — en oud-Hollandsch — Renoster) naar een achttiend'-eeuwsche gravure, door ons aan Peter Kolbe ontleend en door diens teekenaar J. Wandelaar weer aan vroegere afbeeldingen bij beschrijvingen van den Oost-Aziatischen neushoorn, o.m. ook afgebeeld, maar minder fraai, in het, in den tekst genoemde werk van Nieuwhof. Voor verdere bijzonderheden zie men den tekst (noot op blz. 4).

[1]) Het vervolg van ons eerste artikel in het vorige nummer moet blijven liggen tot een volgende uitgave, ook al, omdat we het willen doen vergezellen van de reproductie van een oude, merkwaardige gravure, die voor dit nummer niet gereed kon zijn.

[2]) Peter Kolbe. *Nauwkeurige beschrijving van de Kaap de Goede Hoop*, I. Amsterdam, 1727.

[3]) De rhinoceros (in 't Afrikaansch, evenals in het zeventiend'eeuwsche Hollandsch, renoster genoemd) was aan de ouden zeer goed bekend. Volgens Plinius bracht Pompejus — aldus vinden wij in Brehm's *Tierleben* aangeteekend — het eerste éénhoornige Neushoorndier in het jaar 60 vóór Chr., voor de kampspelen, naar Rome. Strabo beschrijft een exemplaar, dat hij te Alexandrië heeft gezien. Pausanias noemt hem het „Ethiopische Rund". Martialis dicht van den Eenhoornigen:

Op de ruime vlakte, o Caesar, voert de renoster
Kampstrijden uit, als nimmer door ons nog gezien zijn.
Hoe stormt, in grimmige woede ontstoken, het ondier nader!
Machtig door zijn hoorn, waarvoor slechts een bal was de Stier!

Ook de Arabische schrijvers kenden het monster en maakten reeds onderscheid tusschen het Indische en het Afrikaansche. In hun sprookjes spelen beide soorten niet zelden een rol. De Venetiaansche reiziger Marco Polo (in de dertiende eeuw) bericht, dat hij een rhinoceros op 't eiland Sumatra heeft gezien. In het jaar 1513 kreeg de Koning van Portugal uit Oost-Indië een levenden Neushoorn, die weldra een Europeesche reputatie verwierf. Naar een slechte, uit Lissabon afkomstige afbeelding, gaf toen Albrecht Dürer een houtsnee uit. Hierop is het dier voorgesteld, alsof het met schabrakken bedekt en met pantserschubben aan de voeten bekleed is; ook draagt het een kleinen hoorn op den schouder. Bijna 200 jaren lang was deze houtsnede van den beroemden graveur de eenige afbeelding, die men van het neushoorndier had. Ook Kolbe nam ze over, (door ons gereproduceerd), doch voegde er een tweede aan toe, iets eenvoudiger, maar nog weinig gelijkend. De beschrijving van Bontius, door Kolbe op den voet gevolgd, uit het midden der zeventiende eeuw, is reeds tamelijk nauwkeurig. Toch was de renoster zelfs in 't Europa van het begin der 19de eeuw een weinig bekend dier. Te Parijs — aldus verhaalt Victor Founel in zijn *Le Vieux Paris* (Tours, 1887; p. 403) — vertoonde men in 1815, in de Passage Castiglione, een gedresseerden neushoorn, welks kunstjes trouwens, zooals van zoo'n wanstaltig en spreekwoordelijk dom monster kan worden verwacht, al heel simpel waren, ofschoon het, om zijn vreemdheid zelf, heel wat opzien baarde. In Frankrijk was dit dier de tweede vertegenwoordiger van zijn soort, dien men er zag. De eerste verscheen er in 1749 en had zulk een succes, dat hij een dichter inspireerde tot het saamlijmen van een groot „gedicht" in zes zangen, en de dames te Parijs zich gingen kappen „à la rhinocéros", zooals zij zich later, in 1827, bij een gelijksoortige gelegenheid, toen voor het eerst een giraffe (kameelpardel, *Africanice*: kameel) in de „Jardin des Plantes" zijn intrede deed, kapten „à la girafe" en in het jaar 1910 Chantecler kapsels, hoeden enz. in de mode werden gebracht. Ook de dwaaste mode in onze dagen kan zich niet beroemen, origineel te zijn.

van een varken, als men die weder met deszelfs gantschen lijf vergelijken wil. Hij heeft op de neus een zwarte of donker-graauwe hoorn, maar niet een witte, gelijk zulks aan de jonge kalveren te zien is, waar van ik 'er een met mij genomen, en naderhand aan een voornaam Heer vereert heb. Deze hoorn is of grooter of kleinder, na dat het dier oud is, dog is de kloekste niet over twee voet lang, en had de geen, welke ik heb vereert, nauwlijks de lengte van een voet. Dezelve is als een kouter een weinig gebogen, waar mede hij in zijn boosheid den grond omwroed of opdelft, en daar benevens snel voortloopt, zonder te zien, of een ingewortelde boom of klip hem in den weeg staat, als dien hij met de hoorn uit de grond rukt, en achter over zijn hoofd werpt.

Recht achter dezen hoorn, na het voorhoofd toe, heeft hij nog een gantsch kleinen hoorn, die bij jonge Rhinocerossen ontrent een hand breed, en bij de oude ontrent een halve voet hoog is. Deze is onder op het voorhoofd zoo breedt als het voorhoofd zelf, en loopt van boven boogswijs. Deze korte hoorn schijnt hem meer in den weg te wezen, als nuttig te zijn, als hij razen en tieren, of om kort te zeggen, spitten wil. Ja het dunkt mij, dat de Alwijze en Algoede God dezen hoorn bij den anderen gezet heeft, ten einde daar mede zijne woede en gruwzaamheid als te beteugelen; ondertusschen is dit laatste niet wel een hoorn te noemen, wijl het van binnen maar met een dunne swartachtige schaal overtrokken is.

Op de wandeling.

In de geschiedenis der mode is reeds opgeteekend, dat jonge varkentjes, zoo goed als nog steeds honden en zelfs katten, door dames aan een touw of lint op de wandeling werden meegenomen. Een jonge rhinoceros, die zulk een eer werd waardig gekeurd, is in Europa nog niet gezien. Dit voorrecht had tot heden alleen de kaffer-oppasser van den jongen neushoorn in den Dierentuin te Pretoria. De „Zoölogischen Tuin" te Pretoria is een schepping van onzen energieken landgenoot Dr. J. W. Gunning, die daarvoor al vóór den oorlog, ofschoon op zeer bescheiden schaal, den grondslag legde. De Republikeinsche Regeering had reeds in beginsel besloten tot den aanleg van een grooten dierentuin, welke echter eerst onder het Milner-bewind tot stand kwam en thans behoort tot de bezienswaardigheden van Zuid-Afrika's hoofdstad.

Hieruit blijkt genoegzaam, dat deze hoorn dicht en vast aan het hoofd gegroeit moet zijn, om dat men niet licht een daar van af kan krijgen, zonder te gelijk een stuk van het hoofdbeen mede weg te hakken. Vermids hij den zelven ook tot het beploegen of omwroeten van het land gebruikt, zoo word hij van voren wit, of bruinachtig, ontrent als een gemene osse-hoorn; dezelve verliest daar door ook een weinig aan de rondte, en word zodanig geslepen, dat ze volkome een ploeg ijzer schijnt te vertonen.

Wijders is de Rhinoceros van een zeer scherpe reuk, en als hij iets levends ruikt, gelijk licht geschied, als de wind na hem toe is, zoo loopt hij in een volle ren recht daar na toe, en vreest niet, ofschoon duizend man met gelade geweer aldaar op hem stonden te wachten, gelijk mij dan zelfs nevens vele andere zeer wel bekende vrienden diergelijke wedervaren is. Ondertusschen kan men hem zeer licht ontkomen, als men onbeweegt staan blijft, tot dat hij gantsch nabij is, want wanneer hij tot op ontrent tien schreden is genadert, behoeft men hem maar vier of vijf stappen plaats te maken, en hem te laten lopen, wanneer hij ten eersten den reuk verliest, en niet weet, waar het geroke gebleven is.

De oogen zijn zeer klein naar de grootte van het lijf, derhalven kan hij niet ter zijde maar alleen het geen recht voor hem staat, zien. De grootheid van zijn lijf, en de kortheid der beenen, beletten hem zelfs, ik zal niet zeggen in 't lopen, want dat zoude de waarheid te na gesproken zijn, maar alleenlijk in het omkeren. Bijaldien echter zijn gezicht zoo goed en scherp was, als zijn reuk is, zoude bezwaarlijk het geen hij gezien en geroken had, levend ontkomen konnen, aangezien hij zodanig snel in 't lopen is, dat hij met de beste en lichtste paarden niet kan achterhaalt worden. Zijne ooren zijn tamelijk klein en gantsch niet lang, zoo als anders de grootte van zijn lijf vereisschen zoude, en zal hij daar ontrent de Olyfanten niet veel na geven. Vermids nogtans zijne benen korter zijn, als die van een Olyfant, zoo is hij om dieswille ook te minder aanzienlijk.

Wanneer hij van niemand beledigt, of kort voorheen getergt is, zal hij niet licht trachten, om iemand aan te vallen of quaad toe te voegen, ten ware men een rood of roodachtig kleed aan had, als welke kouleur hij niet verdragen kan. Zoo hij iemand na het leven staat, en er verscheide menschen bij malkanderen zijn, zoo zoekt hij niet ten eersten den geen, dien hem boos heeft gemaakt, maar hij wreekt zich aan alle de genen, welke hem in de woede ontmoeten. En zijn de leveloze creaturen, stenen, en bomen, zelfs niet verschoont, maar moeten voor hem wijken. Onderhaalt hij een mensch, zoo werpt hij hem over zijn kop ter aarde en dood hem met likken, aangezien zijn tong zeer ruuw en stekelig is, waar mede hij den huid en het vleesch tot op de benen weg likt en alzoo de levendige menschen dood martelt.

En vermids zijn tong zoo scherp is, vreet hij zeer weinig jong en teer gras, maar zoekt meest harde distelen, hei en andere schrale spijzen, als welke op zijne tong prikkelen, en gekaauwt, de keel geen quaad doen; en worden zekere dunne en korte struiken, bijna als Geneverstruiken, hoewel niet zoo stekelig, ook niet zoo aangenaam van reuk en dragende geen vruchten als de laatstgemelde struiken, Rhinoceros-bosschen [1]) genaamt, wijl die dieren dezelve zoo gaarne afbijten en vreeten; van die bosschen is het onbebouwde land bijna over al vol, en op zommige plaatzen, namelijk aan de Tijgerbergen, Mosselbank en elders, gebruiken de inwoners dezelve uit gebrek van hout, om te branden.

De grootste vijandschap en schier een eeuwige haat draagt de Rhinoceros op de Olyfanten. Door dien hij weet, dat deszelfs buik week is, zoo zoekt hij zijn groote op de neus staande hoorn, aan een steen of in de grond scherp gemaakt, in den zelven in te steken, en den gemelden buik op te scheuren, ten einde hij door het uitvallen van het ingewand, en het verliezen van veel bloed, het leven daar bij inschiete. Men ziet derhalven, dat een Olyfant een Rhenoceros gewaar wordende, niet licht stand houd, tenzij dezelve onverhoeds en op den reuk overvallen werde, gelijk de historiën daar van genoegzame bewijzen bijbrengen.

[1]) De bekende „renoster-bossies" van het Zuid-Afrikaansche veld.

De stem van een Rhinoceros gelijkt bijna het knorren van een verken, weshalven men hem verder zien als horen kan, ten zij men het geraas der bomen, waar door hij zoo wel toornig als bedaart zonder eenige vrees, schrik of schuw, door loopt, te hulp neme; want in dit laatst geval kan men hem zoo ver horen, als men een houthakker, in een boschaadie gewaar worden kan. Hij is ook door het achter en over zich, zoo als ook uit het weg werpen der klippen,[1]) die een groot geklater veroorzaken, licht te kennen, om dat geen ander dier, tenminsten in dit gewest, poogt of in staat is, om zulks te doen.

Zijn vleesch, het welk ik dikmaals met grote smaak heb gegeten, is zoo zenuwachtig [2]) niet als anderen schrijven, maar wel grofdradig, zoo dat men goede tanden moet hebben, als men het, voornamelijk gerookt, klein kaauwen, en tot een goed voedsel maken wil.

De huid verstrekt een even zoo goede en heilzame artzenij, als de hoorn en bloed, hoewel zulks van sommigen tegengesproken en voor onbekent gehouden word, of schoon de ondervinding gantsch het tegendeel bekrachtigt.

Wat aanbelangt den huid, ik heb van een geleerd man vernomen, die vele jaren op Batavia in het Laboratorium Chymicum van de Illustre Compagnie heeft gedient, dat hij veeltijds van de Rhinoceros huid een kostbaar zout heeft gemaakt, 't welk dat van hertshoorn, of een ander, niets behoefde te wijken, waar mede hij wonderbare kuren gedaan, en zijne moeite rijkelijk betaalt bekomen had. Hij is na Duitschland weder gekeert, en heeft onder andere fraaijigheden, waarvan hij 'er verscheide zoorten bij zich had, een goede quantiteit van dit zout met zich genomen, waarvan buiten twijfel menig Duitscher zal geprofiteert hebben, en daar door weder tot vorige gezondheid herstelt zijn.

De kracht van zijn hoorn bestaat daarin, dat dezelve geen gif dulden kan, en is mij bewust, dat veel menschen een beker, bij wijze van een bokaal, uit zulke hoorns draijen, en dezelve met zilver of goud beslaan laten, waar in wijn gegoten, dezelve zoo voort blaasjes opwerpt, als of hij giste of kookte; en wanneer 'er iets in word gedaan, dat met gif eenige gemeenschap heeft, zoo springt dezelve ten eersten aan stukken, en door gif zelf berst hij in het eersten oogenblik. Deze bekers is voornamelijk den grote Heren zoo als ook anderen een treffelijk middel om zich voor gif te hoeden, en haar leven, dat menig maal in de weegschaal staat, prijswaardig te redden, gelijk dan ook de spaanders om diezelve rede van de Draijers afgeeischt en bewaart worden, ten einde men de geenen, die in een flaauwte of in andere gevaarlijke ziektens vallen, ja zelfs met de vallende ziekte behebt zijn, daar mede dienst doen en daar van bevrijden zoude konnen.

Het bloed van den Eenhoorn heeft voornamelijk de kracht, dat het zelve in een Rhinoceros darm gedaan, en door de hete zonnestralen gedroogt, in een zekere quantiteit met wijn of warme thee of koffij genomen, alle inwendige qualen, verrekkingen der zenuwen,[1]) en voorts al het geen van binnen mogt zijn gequetst, veel beter, gezwinder en zonder het minste gevaar geneest, als het bokke bloed of dat van eenig [1]) dier. Derhalven word het ook van de inwoners zeer zorgvuldig opgevangen, gedroogt, en bewaart, om elkander in tijd van nood daar mede dienst te doen, en te helpen.

Dit zoude, hoop ik, van de Rhinocerossen genoeg gezegt zijn, ten ware de vraag diende te worden voorgestelt, of namelijk de Rhinoceros, of dat dier, 't welk de Hebreën, ook zelfs de H. Schrift *Reem* of Rhinoceros noemt (als *Num. XXIV. 8, Deuter. XXXIII. 17, Job. XXXIX. 12, 13, 14, 15.* te zien) voor den Leviathan te houden en aan te nemen zij? want de meeste eigenschappen, welke den Leviathan worden toegeschreven, komen den Rhinoceros toe, gelijk Ludolfus in *Comment. ad. Histor. AEthiopicam* (pag. 154, num. 84) aangetoont heeft, of schoon Bochartus in Hierozoïco (P. I. Lib. 3. cap. 27. – P. II Lib. 6. cap. 12), zoo als ook Francius en Pfeifferus in *Dub. Vexat. Cent.* (2. Loc. 45, pag. 597 seqq.) nevens vele anderen met hen het tegendeel beweren, als welke of den Krokodil, of den Walvisch, of ook den Olyfant daarvoor kennen en aannemen. Edog het verder oordeel mag de Lezer hier over zelf vellen, om dat mij niet geoorloofd is, om ditmaal verder te gaan.

De neushoorn (Rhinoceros bicornis) als hij is.

Tot zoover de geleerde en, naar de eischen van zijn tijd toch licht-, zelfs bij-geloovige Kolbe, van wiens beschrijving men wel zal doen, vooral het medicinale gedeelte met een korreltje zout te genieten. De bij dit artikel gevoegde illustraties zullen onzen lezers zeker even veel belang inboezemen als Kolbe's interessante beschrijving van een interessante diersoort.

---

[1]) Klip blijkt, in dit zinsverband, in het Hollandsch der achttiende eeuw mede dezelfde beteekenis te hebben gehad als in het huidige Afrikaansch.

[2]) Zenuw in den zin van pees, zeen; als ook nog in Zuid-Afrika gebruikelijk in den vorm zening.

[1]) Het gebruik van eenig in de beteekenis als van 't Engelsche any (welk.... ook) is in Zuid-Afrika algemeen en wordt voor een Anglicisme gehouden. Het gebruik van dit woordje in onzen tekst schijnt met deze opvatting in strijd. Hebben we hier te maken met een geval, analoog aan dat, door *Neerlandia* onlangs in verband met opbazen vermeld?

KLEINE OORSAKE — GROTE GEVOLGE.

Dit was 'n stille, lekker, Sondag morre. Die derde gelui was gewees. Sannie was op haar plek met die liewe babetje [1]) op haar schoot. Sij het haar die morrè voorgeneem om nie te laat te wees nie, want dit maak steurnis. In die stille wagtende oomblikkie [2]), tusse die derde gelui en die inkom van die kerkerade [3]) en die dominé, oomblikkies, waar jij niks hoor nie as hoes en keelschoonmaak, het Sannie nog die klein ding ongemerk gou laat drink om verder stil en sonder steurnis die diens te kan geniet.

Dominé klim die kansel op. Die diens begin. Alles gaat goed ordelik. Net agter Sannie sit ou-oom Gideon Verwij; in die wandel het ons hom altijd genoem ou dik Giep, want die ou-man was swaar en geset, en als hij in die saal [4]) sit, dan hang die sware buik hier voor só, dat die pert sij nek baie kort lijk. Oom Giep was darie [5]) dag verkoue. Hij kon gevaarlik hoes, maar jij moet hom hoor, as hij die rooi doek uithaal om die neus te snuit! 'n Trompetter [6]) is 'n mooi ding om daar bij te kom. Die basuine, wat hulle in die dage van Jericho geblaas het, moet seker amper so'n geluid gemaak het.

Een sub-tropisch hoekje in den Gouvernements-Dierentuin te Pretoria.

Dominé was al klaar met die eerste afdeling van die preek. Die skare sit verdiep in aandag en gedagte. Sannie luister, en die liewe babetje slaap soos 'n klippie. En nou gebeur daar 'n nare ding, 'n vreeslike steurnis, 'n ramp! Oom Giep haal die rooi doek uit, maar niemand let daar op nie; so was dan ook niemand bedag op die gevaarlike trompetgeskal, wat aanstons die wereld rondom ou dik Giep in rep en roer, in angs en verskrikking sou breng nie. Die dominé begon net op 'n plegtige wijse met: „letten wij in de tweede plaats..." Maar, ja wel! oom Giep was klaar en toe kom daar „in die twede plaas" 'n harde, lange, vreeslike en skrikwekkende *TOE-OE-OE-OET-TOET-TOET-TOET-TOET! ...ATSJIE!!*

Sannie skrik haar bijna dood. Dominé ruk soos hij skrik!

„O héretje!" skree Sannie.

Die babetje is wakker en kijk of sij die stuipe krij. Die klein ding skree haar asem uit. Tante Grieta spring op en grijp die kind. Tant Annie vlieg op en vrijf Sannie haar kakebene. „Bring water! bring water!" roep sij. Drie, vier meisies spring op—een naar die deur, twee naar die konstorie [7]), een naar die doopbakkie. Twee ouderlinge staan op en kom help. Die koster jaag 'n hond tusse die banke, want die dier het aan blaf gegaan, toe hij oom Giep sij trompetter hoor. Sannie sak stadig weg in tant Grieta haar arms; „maak gou met die water!" skree sij, want Sannie was in flauwte geval. Die babetje skree dat hoor en sien vergaan. „Vat uit die kind, tante!" roep nig Bettie hier van die kant af, en toe draai sij naar oom Giep toe en met grote verontwaardiging seg sij: „Oom Giep, jou ou vark!"

Daar kom die kinners [8]) met die water — 'n beker, 'n glas, 'n kruik en die doopbakkie. In die grote haas struikel Nellie (sij is bietje dik en kort van beentjes) over die vloermat en die hele beker water val op ou-tant Mieta haar nek en rug. So'n onverwagte stortbad was onbarmhartig.

„Hie! hie!" gil die tante. Nellie half-dood van schrik. Onnerwijl [9]) word Sannie stadig en plegtig uitgedra en in die konstorie gelaaf. Toen sij bijkom, gaat sij aan huil en skree en lag deurmekaar, en 'n week hadsij trekkens [10]). Die babetje het gelukkig met die schrik daar van afgekom.

Dit was 'n ronde uur voor die dominé met „die twede plaas" kon begin. In die algemene ontsteltenis het die koster de hond aan die stert beet gehad, maar Boel wou hom nie aan die vijand overgee sonder 'n moedige en hardnekkige teenstand nie en dit het drie man gevat om hom aan kop en poot en stert die paadje af-te-dra en buite van die stoep éna twéna-driéna af te slinger, dat hij daar gunter [11]) snik soos hij val, en met 'n droewige gejank maak, dat hij weg kom en omkijk as of daar 'n gruwelike en onverdiende onreg hom aangedaan is. Boel het nooit meer darie [5]) tempel ingeloop nie. Hij sal tot voor die deur kom, maar dan weer op 'n bobbejaan- draffie [12]) huistoe.

Die diens moes sluit, want dit was laat.

Die Maandag het twee afgevaardigde van die kerkeraad voor Giep besoek en broederlik aangespreek, met die versoek om voortaan tog die neus nie só te snuit nie. Van darie dag af sit oom Giep heel agter. Nou en dan staat hij op om uit te gaan; dan hoor jij in die verte die neustrompetter, buite, om die hoekie. So kan 'n kleine oorsakie 'n groot gevolg na sig sleep!

Zuid-Afrika. DOMKRAG.

VERKLARINGEN. [1]) Zuigeling (dim. van baby, na vooraf-gaande verhollandsching. [2]) Oogenblikje. [3]) Leden van den kerkeraad. [4]) Zadel. [5]) Daar-die = die (aanw. v. n. w.). [6]) Trompet. Zoo heet een trommel een „tamboer".

VERKLARINGEN. [7]) Consistorie-kamer. [8]) Kinderen. [9]) Ondertusschen. [10]) Zenuw-trekkingen. [11]) Ginds. [12]) Baviaan (= sukkel) drafje.

Druk van J. H. DE BUSSY, AMSTERDAM.